

Rotterdamse wijkagent Wilco Berenschot maakt gebruik van media om zijn buurt beter te leren kennen.

FOTO: HOLLANDESE HOOGTE

Constructieve journalistiek wil bijdragen aan oplossingen

BOODSCHAPPERS VAN HOOP

Journalisten die werken volgens de nieuwe methodes van constructieve journalistiek willen voorbij de negativiteit, problemen en schuldvragen. Volgens de Deense pionier Cathrine Gyldensted, docent aan de Hogeschool Windesheim, is dat hard nodig. "We leven in een tijd van polarisatie. Welke rol hebben media daarin gespeeld?"

Tekst: Elleke Bal

Eigenlijk had Cathrine Gyldensted haar verhaal al klaar. Niets wees erop dat deze dag haar journalistieke carrière een andere draai zou gaan geven. Ze werkte destijds als correspondent voor de Deense publieke omroep in de Verenigde Staten en zou een radioreportage maken over de impact van de bankencrisis op de armen in Washington DC. De regering had flink bezuinigd op de voedselbanken en de daklozenopvang, zij zou de gevolgen daarvan laten zien.

Gyldensted wilde haar verhaal vertellen door de ogen van een dakloze vrouw van 78. De Deense organiseerde een interview met haar. Ze spraken een tijdje over de moeilijke omstandigheden waar de vrouw zich in bevond, en over de gevolgen van de bezuinigingen. Maar daarna gebeurde er iets gekks. Gyldensted besloot ook andere vragen te stellen, zoals: “Wie helpen je in deze moeilijke tijd?”, “Wat heb je gedaan om verder te komen in het leven?”, “Wat heb je geleerd van je ervaringen?”

De vrouw begon plotseling voluit te vertellen. Over de mooie mensen die ze had ontmoet, over wat ze allemaal deed om zich staande te houden. Gyldensted was verbaasd. Ze zag ineens hoe sturend haar vragen waren geweest. Hoe ze de vrouw als slachtoffer had benaderd, terwijl juist haar veerkracht opviel. De Deense gaf haar reportage een andere wending. Het thema bleef hetzelfde, maar ze liet haar geïnterviewden ook aan het woord over hoe ze met tegenslagen omgingen. *Kill your victim* werd haar nieuwe adagium: stop ermee om mensen in het eendimensionale vat van slachtoffer te gieten.

Inmiddels, acht jaar later, houdt Gyldensted zich dagelijks bezig met wat ‘constructieve journalistiek’ is gaan heten, een opkomende discipline in de journalistiek en wetenschap die zich verzet tegen berichtgeving die wordt gedomineerd door negativiteit, problemen, conflict en polarisatie. Ze traint wereldwijd journalisten om hun blikveld te verruimen en sinds eind 2015 reist ze regelmatig vanuit haar woonplaats Kopenhagen naar Zwolle. Hogeschool Windesheim maakte van constructieve journalistiek een speerpunt en vroeg de Deense directeur te worden. Sinds de komst van Gyldensted is het

ANP/FOTO

Welke rol speelt de pers in de opkomst van Wilders?

constructieve journalistiek-vuurtje in Nederland opgepookt. Het smeulde al langer, het idee dat media ten onrechte alleen laten zien wat er misgaat in de wereld. In 2013 begon bijvoorbeeld het nieuwe onlineplatform *De Correspondent* als “dagelijks medicijn tegen de waan van de dag” met experimenteren. “Ik stap over van bank, doe je mee?” vroeg auteur Rutger Bregman zomaar aan lezers, om eerlijk en duurzaam bankieren te promoten. En David Van Reybrouck schreef op dit platform elke week een ode aan ‘iets, iemand of ergens’, omdat media niet alleen kritisch, maar ook lyrisch moeten kunnen zijn.

Geen cynisme

“*De Correspondent* is een echte voorloper”, zegt Gyldensted via Skype vanuit Kopenhagen. Maar ze voegt er meteen aan toe: constructieve journalistiek is slechts een paraplu waar je vele nieuwe methodes

**Cathrine Gyldensted:
‘Je spiegelt niet als
journalist. Je zet
dingen in beweging’**

onder kan scharen. Ze noemt andere voorbeelden, zoals de Twentse krant *Tubantia* die van het ‘gezuurpruim’ af wil, *Omroep West* die het publiek vraagt welke onderwerpen aan de orde moeten komen, de Britse krant *The Guardian* die het klimaatprobleem op de kaart wil zetten. De gemene delers zijn volgens Gyldensted: kritische berichtgeving zonder cynisme, het publiek erbij betrekken, meerdere perspectieven op een situatie tonen en verhalen richten op mogelijkheden, kracht en groei.

Constructieve journalistiek is niet hetzelfde als positieve journalistiek, zegt Gyldensted ook. ‘Hond redt vrouw uit de zee’, of ‘Vijftig nieuwe huizen voor daklozen in Amerika’ zijn mooie verhalen, maar niet constructief. Ze missen maatschappelijke relevantie en een kritische blik op de materie. Het gaat volgens de Deense niet zozeer om goed of slecht nieuws, maar om de methode die journalisten gebruiken om hun verhaal te vertellen.

“Journalisten hebben geleerd om balans in een verhaal te krijgen door twee uitersten tegenover elkaar te zetten”, zegt ze. “Altijd weer die extremen, eerst Geert Wilders aan het woord en dan iemand die faliekant tegen hem is. Zo verklein je het publiek dat daartussenin zit, je dwingt →

Cathrine Gyldensted: "Ik kan niet teruggaan naar de manier waarop ik vroeger werkte."

hen te kiezen. Dat heeft desastreuze gevolgen." Wat bedoelt ze daarmee? "We leven in een tijd van sterk polariserende stromingen", zegt Gyldensted fel. "Ik wil de journalistiek in het getuigenbankje: welke rol hebben media in die polarisatie gespeeld?"

Dit standpunt komt Gyldensted regelmatig op kritiek te staan, ook in Nederland. "Constructieve journalistiek staat gelijk aan struisvogeljournalistiek en riekt naar propaganda," schrijft journalist Jan Smit in een column op de website van *HP De Tijd*. "Met waarheidsvinding en informeren, echte journalistiek, heeft het weinig van doen. Voor wie mensen met sterk tegengestelde opvattingen dichter bij elkaar wil brengen: misschien biedt een opleiding tot mediator soelaas." Jan van Groesen, voorzitter van de stichting *Media-Ombudsman*, op het weblog *De Nieuwe Reporter*, over het nieuwe speerpunt van Windesheim: "Nieuwe kansen voor de dominee. Maar wel ten koste van de onafhankelijke kritische journalist." Ze is wel vaker voor psycholoog uitgemakt, maar dominee, dat is een nieuwe, zegt Gyldensted. "Ik hoor dit nu voor het eerst in Nederland. Het is de gekste kritiek die ik ooit heb gehad", concludeert ze. "Ik kom uit een van de meest atheïstische

landen ter wereld!" Ze vindt dat journalisten hun rol en taak in de samenleving onderschatten als ze zeggen dat ze slechts een doorgeefluik van informatie zijn. Natuurlijk opereren journalisten nooit alleen, ook politici, kiezers en andere maatschappelijke pijlers beïnvloeden elkaar continu. Maar het punt is volgens haar dat veel journalisten hun rol bagateliseren. Ze schreef er een boek over: *From mirrors to movers*, de titel verwijzend naar de illusie dat de journalistiek een spiegel van de werkelijkheid is. "Je spiegelt niet als journalist", zegt Gyldensted. "Nee, je zet dingen in beweging. En dat brengt een enorme verantwoordelijkheid met zich mee."

Het beste nieuws

Journaliste Marianne Lamers erkent die verantwoordelijkheid. Media zoomen per definitie in op de uitzonderingen, zegt ze: ongelukken, rampen, bomaanslagen en epidemieën. Dat heeft volgens haar grote gevolgen. Ze noemt het jaaroverzicht 2016 van het Jeugdjournaal, "dat was voor driekwart gevuld met oorlog en terreur. Het Jeugdjournaal nota bene, dit gaat over onze kinderen!" Sombere berichtgeving heeft volgens haar invloed op de vraag of we ons nog wel willen inzetten voor deze

wereld. "Of het allemaal nog wel zin heeft, omdat het toch alleen maar bergafwaarts gaat." Het is opvallend hoe journalisten het presteren om alleen te focussen op problemen, zegt ze. "Als je uitzoomt, zie je ook hoeveel er goed gaat."

Lamers heeft zich daarom onlangs uit overtuiging verbonden aan *World's Best News*, een onlineplatform dat zich richt op de vooruitgang in de wereld. Initiatiefnemer van het platform: Ralf Bodelier – die elders in deze special van *Volzin* schrijft over de vooruitgang in Malawi. "Wij willen mensen vollediger informeren", zegt Lamers. "Alleen dan kunnen mensen een goede keus in het stemhokje maken. Nu komt hun wereldbeeld niet overeen met hoe het echt gaat in de wereld." Een paar keer per week schrijft ze artikelen als 'Minder oorlog en terreur' en 'Misdaad wereldwijd gedaald'. Onlangs kwam het bericht voorbij dat er wereldwijd steeds meer kinderen naar de basisschool gaan. 91 procent van alle kinderen in ontwikkelingslanden krijgt basisonderwijs, in 1990 was dat nog 80 procent. "Het is bijna knap hoe journalisten dat uit het nieuws wisten te houden."

Hebben lezers behoefte aan dit soort berichten? Ja, zegt Lamers, juist in deze tijd. Dat heeft volgens haar alles te maken met de manier waarop we nieuws tot ons nemen. "Een eeuw geleden las je in de krant vooral regionaal nieuws. Je besepte dat het ongeval en de epidemie de uitzondering was. Wanneer je de krant weglegde, zag je de normaliteit. Nu gaat tachtig procent van het nieuws over drama's in plaatsen waar we nooit komen: over bombardementen op Mosul en verdwijnende ijsbergen op de Noordpool." Ook komt het nieuws heel anders binnen bij het publiek, mensen krijgen de hele dag door stromen negatief en emotioneel nieuws binnen.

**Marianne Lamers:
'Het jaaroverzicht
2016 van het Jeugd-
journaal was voor
driekwart gevuld met
oorlog en terreur'**

“Dat heeft veel invloed, daarom moeten we iets aan de aard van het nieuws doen.” De journalisten van World’s Best News geven ook trainingen en lezingen, bijvoorbeeld bij media en ontwikkelingshulporganisaties. Die laatsten zijn vaak ook huiverig om te laten weten wat ze hebben bereikt, zegt Lamers. Ze zijn bang dat mensen dan niks meer geven. “Terwijl onze overtuiging juist is: laat zien hoe het leven voor steeds meer mensen beter wordt, dat inspireert.”

Lamers erkent dat steeds meer media zich realiseren dat het publiek er genoeg van heeft om iedere dag een bak ellende over zich uitgestort te krijgen. Ze noemt de NOS als voorbeeld, die sinds kort wekelijks op de website probeert om ook te laten zien wat er goed gaat in de wereld. Ze merkt wel op dat een goed nieuwtje op de site nog niet voldoende is. “Het zou overal doorheen verweven moeten worden.”

Veerkracht op tv

Hans Laroes is een beetje huiverig om het plakkaat constructieve journalistiek toe te passen op de programma’s van KRO-NCRV, maar hij is als hoofdredacteur

Marianne Lamers: “Het publiek heeft genoeg van de dagelijkse bak ellende.”

journalistiek bij de omroep druk bezig om meer ‘verhalen met perspectief’ te maken. “Ik geloof dat er altijd al behoefte is geweest aan opbouwende verhalen”, zegt hij, “maar nu is er toch sprake van een doorbraak, we zijn eraan toe.”

Hij vertelt over een uitzending van het programma *Brandpunt* over de rechtenstudent en vluchteling Pari Ibrahim. Zij is van oorsprong een Yezidi, het volk dat door IS wordt opgejaagd, ontvoerd en tot slaaf wordt gemaakt. Ibrahim ondernam actie: ze vertrok uit het veilige Nederland om in een vluchtelingenkamp in Irak te gaan werken. Daar zette ze onder meer een school op voor Yezidi-kinderen die aan het juk van IS ontsnapten. *Brandpunt* maakte een reportage over haar verhaal. “Dat leidde tot veel reacties op sociale media”, zegt Laroes. “Het raakt mensen kennelijk heel erg als je over oplossingen vertelt.” Wat hem betreft volgen er de komende tijd in *Brandpunt* nog veel meer van dit soort verhalen. “Ik ben een beetje bezig om het programma te veranderen.” *Brandpunt* maakte in de aanloop naar de verkiezingen bijvoorbeeld een serie *Op Eigen Kracht*, over de veerkracht van kiezers in verschillende Nederlandse gemeenten. Was dat een offensief tegen het cynisme? “Nou, we doen daar niet specifiek iets tegen”, zegt Laroes, “maar bij deze aanpak hoort nou eenmaal geen cynisme.” Wat vindt Laroes met al zijn ervaring – hij was onder meer van 2002 tot 2011 hoofdredacteur van het NOS Journaal – van Gyldensteds beschuldiging dat media zich teveel op extremen richten, bijvoorbeeld in politieke discussies? “Ik probeerde dat altijd al te vermijden”, zegt hij. “Ik erger mij ook aan de Wilders-discussie en wil daar ook iets aan doen. Maar dat is in actualiteitenprogramma’s makkelijker dan bij de NOS.” Al met al wil hij met KRO-NCRV vooral “betrokken journalistiek” bedrijven. Als het over constructieve journalistiek gaat, vindt hij het ook belangrijk “dat er geen nieuwe clichés ontstaan over wat goede journalistiek is en wat niet”.

Andere vragen

Wat Cathrine Gyldensted betreft is het belangrijk om meer onderzoek te doen naar constructieve journalistiek. Haar belangrijkste vraag: heeft constructieve

FOTO ALLARD WITTE

Hans Laroes: “Het raakt mensen als je over oplossingen vertelt.”

verslaggeving invloed op maatschappelijke dynamiek? Aan Windesheim is inmiddels een lector constructieve journalistiek aangenomen: Liesbeth Hermans. Zij gaat onderzoek doen naar maatschappelijke effecten van journalistieke producten en werkwijzen. “Wat is bijvoorbeeld het effect van het toevoegen van oplossingsgerichte analyses in nieuwsberichten?”, vraagt Hermans zich af op de website van haar lectoraat.

Voor Gyldensted is er geen weg meer terug: zij gelooft in nieuwe manieren van verslaggeving. Aan Windesheim traint ze docenten om op nieuwe manieren te werken, en geeft ze zelf soms ook les aan de zevenhonderd studenten journalistiek. Zo leert ze hen bijvoorbeeld om andere vragen te stellen aan geïnterviewden. Niet alleen ‘wat ging er mis?’, of ‘wie is het slachtoffer?’, maar bijvoorbeeld ook: ‘Wie is hoopvol, dankbaar, wie heeft iets opgelost?’

“Voor mij is dit de nieuwe journalistiek”, zegt Gyldensted. “De aarde is niet meer plat, ik heb gezien dat ze rond is. Ik zou mezelf een hersenoperatie moeten geven om weer terug te gaan naar de manier waarop ik vroeger werkte. Zulke aha-momenten kun je niet meer uitwissen.” ●